

ŠTO JE ČUVALO NADU?

Hrvatsko proljeće, bez obzira na njegove slabosti i vrline, u jednom kratkom razdoblju od svega nekoliko mjeseci, uspjelo je okupiti oko istoga hrvatskog projekta službene vlasti, Crkvu i hrvatsku inteligenciju

Vjerujem da neću pogriješiti započnem li tvrdnjom da svaki spomen na Hrvatsko proljeće ostavlja svima onima koji su ga doista živjeli gorak okus u ustima. Štoviše, mislim da to podjednako ili gotovo podjednako vrijedi kako za njegove nositelje u domovini tako i za njihove navijače u hrvatskoj političkoj emigraciji. Zanemarujući golemu sebičnost i ne manju taštinu današnje hrvatske vlasti, nesposobne da sagleda bilo što izvan sebe, pretpostavljam da i u toj gorčini treba tražiti stanovito voljno prešućivanje onoga vremena. Kao potvrdu tome, i premda činim nepravdu nekim našim i stranim ljudima, neka mi bude dopušteno navesti da je do nedavne knjige gospode Savke Dabčević Kučar, koja se pojavila nakon više od dva desetljeća, o Hrvatskom proljeću, neposredno nakon njegove propasti, najbolje, svakako najupućenije i najiscrpnije, pisao stranac: Paul Lendvai.

Ma kako ga i ma u kojim okvirima promišljali, kao kronološki slijed Praškoga, u odnosu na realni svijet (supersistem Hladnoga rata, u kojem nam nitko nikada nije obećavao *rose garden*) Hrvatsko proljeće nosilo je u sebi neku vrstu stare hrvatske sklonosti političkom samoubojstvu, svakako junačku dinarsku gestu i nedvojbeno veliku dozu naše hrvatske naivnosti. Mi koji smo ga živjeli izvan domovine, daleko od toga da bismo bili jedinstveni u njegovim ciljevima, činili smo to sa strahom, stalnom zebnjom, pomalo nevjericom i, da bismo uistinu i u potpunosti bili Hrvati, ponešto fatalistički: možda ipak uspije, bez obzira na sve i usprkos svemu. Naravno, stvari rijetko uspijevaju bez

obzira na sve i usprkos svemu. Ali, poput ljudi u domovini, bili smo mladi i učili od Keynesa, bitno teoretičara računa vjerojatnosti, da se »nikad ne događa neizbježno, uvijek neočekivano«. U našem slučaju, na žalost, dolazilo je u obzir samo vjerojatno.

Na osobnoj razini, Hrvatsko proljeće bilo je jedno od uzbudljivijih razdoblja u mom životu. Pratio sam sve što je bilo dostupno. Kao student u Los Angelesu bio sam pretplaćen na »Kolo«. Poslije sam također redovito primao »Kritiku«. Premda sam ga u cjelini pročitao tek kod brata u Španjolskoj, »Hrvatski tjednik« je, poput »Vjesnika u srijedu«, također povremeno stizao do mene. Sve je to otvaralo neka bitna pitanja našega narodnog opstanka, nagrizzalo i načelo neke bitne tabu teme. Igor Mandić tvrdio je da Šime Đodan piše najbolju prozu u Hrvatskoj. Ne bih mogao reći da smo saznavali nešto novo, ali smo svakako dobili hrpe uporabljivih i konkretnih podataka koje je hrvatska politička emigracija još desetljećima koristila.

Diplomirao sam 1969. i užurbano radio na magisteriju. Premda mi je studij bio osiguran do doktorata, odlučio sam da se nakon magisterija vraćam u Hrvatsku: ako je borba moguća u našem dvorištu, nema razloga da gubim vrijeme na pijesku plaže del Rey. Hrvatska problematika uvijek je bila vrsta groznice. Provincijsko pitanje i hrvatstvo kao provincijska kategorija: zar se neki zagrebački prozori nisu zatvarali dok je periferna studentska raja krvarila na Trgu? U svakom slučaju, trebao sam pročitati 292 naslova: od Caedmonove *Himne* do Samuela Becketta ili *Seven Types of Ambiguity* Williama Empsona, dakle: sve tamo negdje od polovice stoljeća sedmog. Uistinu!

Činilo mi se da vrijeme teče beskrajno sporo. Groznica. Ipak, slupao sam nekako sve skupa, usporedio Miltonova *Sotonu* i Shelleyjeva *Prometeja* i, zanemarivši svako čekanje svečane predaje diploma, 4. listopada 1971. sletio u Malagu, u kojoj je tada boravio moj stariji brat. Već sljedećega dana pisao sam Vladi Gotovcu na adresu »Matice hrvatske«. Dvije godine ranije, kad su neki hrvatski intelektualci posjetili Barcelonu, moj se brat sastao s gospodinom Gotovcem i odveo ga Nikolićevima kod kojih su proveli noć. Molio sam ga da mi dade stanovite upute za

povratak. Tako nešto ili nešto slično tome. Pisao sam hrvatski opširno: pet ili šest ezopovski nemuštih kartica. I čekao odgovor. Nikada nije stigao. Ako se ne varam, pismo se i danas čuva na sigurnu mjestu na Savskoj. Ogledni primjerak! A tko zna, možda još posluži kao dokaz mojih protuhrvatskih nazora. Kao svi Hrvati, čini se da sam očekivao previše od života. I izgubio. (I vi imate vremena!) Umjesto odgovora stigao je tipični rasplet naprednih društava: 1. prosinca, i još u Karadžorđevu. Dovoljno da poludiš, doslovce, kao prigodom jednoga, povijesno znatno bližega, sastanka u istome mjestu.

A onda dijalektika na djelu. Hrvatske su iverice još jednom letjele na sve strane; zatvaranja, komiteti pedesetorice, crne liste, dokona izbacivanja sa studija, s posla. I, dakako, moji su čirevi uredno proradili. Pamtim oštar miris andaluškog cvijeća u atrijima i beskrajne noći bez sna: bespomoćna agonija u Malagi. Posebno kad je »Der Spiegel« donio lažnu vijest da je Bruno Bušić ubijen. Dok je moj brat grozničavo slikao, pripremajući izložbu (posvećenu Vladi Gotovcu i Brunu Bušiću), nešto od svoje žuči i gorčine prenio sam (sa sumnjivim rezultatom) u zbirku *Govorim na sav glas*, koja je objavljena nekoliko mjeseci potom.

Manji dio raspršenih iverica stigao je i k nama u emigraciju. Lepeza se širila od ozbiljnih i razboritih ljudi do čistog kriminala. Kao olakotnu okolnost treba pretpostaviti da je njihov egzodus iskorišten i za ubacivanje novih zdravih snaga, odnosno udbaških elemenata u redove hrvatske političke emigracije. Razmišljati drukčije bilo bi neodgovorno i glupo. U tim stvarima samo najgora varijanta drži vodu. Uostalom, ne uzimajte moju riječ zdravo za gotovo: provjerite u Saboru (ukoliko ne snima filmove), Vladi ili u Savskoj. Oni znadu! Pa si vi mislite.

Općenito govoreći, barem do Bušićeva dolaska u emigraciju, uglavnom se glorificiralo Tripala i Savku, da bi onda pohvala polako prešla u negaciju, jer navodno njih dvoje (o sitnijem zubu, kao što su bili Pirker, Haramija ili general Bujanj, ne treba ni govoriti) nisu ništa žrtvovali, nego uživaju u svojoj ladanjskoj idili dok Hrvatska, valjda po navadi, propada i pati. Koliko pamtim, s Bušićem je također stigla teza da je Hrvatsko proljeće bilo

isključivo posljedica marljiva djelovanja i uporna zalaganja hrvatske inteligencije. U jednom od svojih napisa okomio se i na novu garnituru u Zagrebu, jer ustavom iz 1974. nije osigurala Hrvatskoj čak ni one slobode i prava koja su mudri albanski komunisti osigurali Kosovu.

Mi smo ostali najčešće šutjeli. I ne bez razloga. Najčešće nas je pratio osjećaj da nam se, u stilu poratnih polemika oko Pavelića, još jednom dobacuje neoglodiva kost. Osim toga, Jakša Kušan sa zavidnom se strpljivošću uvijek igrao poznatog Rimljanina: pusti stvar da se ispuše i prašina slegne, a za ostalo će se pobrinuti prvi vjetar koji naiđe. Ali stari gospodin Ante Ciliga nije imao Kušanove živce, niti je (često u svojoj slijepoj neobaviještenosti) dopuštao da ga se, makar i posredno, tretira kao budalu. Ne nijećući bilo kakve zasluge hrvatske inteligencije, odgovorio je Bušiću (vjerojatno nepravedno) da on nema pojma kako funkcionira bilo vlast bilo društvo i, prema tome, sama politika. U odnosu na ustav i negativnu paralelu, Ciliga je jednostavno ustvrdio da je riječ o naravi jugoslavenske države za koju je Kosovo periferno i akcidentalno, ma što i koliko značilo Srbiji. To isto ne vrijedi kad je riječ o Hrvatskoj ili o Srbiji: kao bitne sastavnice, one čine i rastvaraju Jugoslaviju.

Zaključujući, složio bih se s Ivanom Cerovcem i njegovim mišljenjem da je Hrvatsko proljeće, bez obzira na njegove slabosti i vrline, u jednom kratkom razdoblju od svega nekoliko mjeseci, uspjelo okupiti oko istoga hrvatskog projekta službene vlasti, Crkvi i hrvatsku inteligenciju. Interesi su se poklopili, profilirani su neki ljudi (od studentskih vođa do današnjega predsjednika Republike) i, što je možda najvažnije, nakon dugih desetljeća terora riješenih nacionalnih problema, hrvatsko se pitanje u Jugoslaviji ponovno našlo na stolu: u radikalnu i definitivno zahtjevnu obliku. A to je, usprkos žrtvama, hrabrilo i, poslužiti ću se Gotovčevim riječima, »čuvalo nadu«.

ČOPORATIVNI POJEDINAC I OSAMLJENA NOSTALGIJA

Čini se da više nema razloga za sumnju: nostalgija kruži Hrvatskom; u neku ruku, svi su Hrvati nepopravljivi nostalgičari. Uhvaćeni u mrežu svoje melankolije, već na prvi pogled doimaju se kao da im ne ostaje ništa drugo, kao narod bez pravog izbora. To podjednako vrijedi za vlast i sve njezine podanike. Ne niječem, primjerice, da nije došlo do stanovite promjene u retorici, ali ne treba ni velika domišljatost da bismo uočili da je instinkt za dobru staru komunističku petrifikaciju ostao isti. Upravo ta petrifikacija, uz popratnu promjenu u retorici, tom našem današnjem političkom *bullshitu*, bila riječ o Jelačićevu trgu, dvorani Lisinski ili ruglu od pravaštva, jest ono što me osobno, i neposredno, čini nostalgičnim.

Uspoređen s tom našom bezglavošću u državi »poglavara«, marksizam je, barem na svojoj teoretskoj razini, bio divna stvar. Poput svih općih teorija svijeta (ne dao nam Bog kakvu novu!), poput židovske povijesti ili judeokršćanskih zasada, marksizam je bio krcat privlačnim i dostupnim apstraktnim pojmovima. Teško je uopće zamisliti čovjeka koji bi mogao mirnije otpočiniti u grobu nego što je to bilo dano Marxu: jednom lansirana, kao as u tenisu, njegova teorija davat će mehanički očekivane rezultate, neovisno o broju i željama njezinih vjernika ili nevjernika. Na toj teoretskoj razini nije također nepravedno reći da smo svi zapravo bili jednaki: u borbi klasa, kao u Newtonovoj fizici ili Darwinovoj borbi vrsta, cilj je uvijek bio poznat i neizbježan. Sve da i hoćeš, ne možeš promašiti: veliki dobri bog dijalektičkog materijalizma bio je uvijek na tvojoj strani. Dušom i tijelom, bez ostatka. Na našu nesreću, poput kršćanskog obećanja o nasljedstvu »siromašnih duhom« ili Darwinova obećanja jačima, ni marksizam nije nikada objasnio radnicima da su u tom pogledu

najsiromašniji i najjači i, prema tome, istinski nasljednici brzi mutanti: žohari i štakori. U komunističkom slučaju, bez straha da pogriješimo, najveći bezveznjaci i mekušci, doslovno. A to se, onda, silom inercije prenosi i na doba koje živimo.

S druge strane, u komunizmu (i fašizmu), što je slučaj i s našom današnjom vlašću, samo čopor ulazi u računicu, jer sve opće teorije, da bi uopće bile moguće, superiorno nijeću pojedinca i naglašavaju njegovu impotenciju, posebno u odnosu na bilo kakve društvene promjene, isključujući, naravno, neospornog vođu koji je uvijek znao i danas jasno znade kamo ide svijet i povijest. Whitehead je to precizirao riječima: »Osamnaesto stoljeće bilo je pod velikim utjecajem uske i efikasne sheme znanstvenih pojmova, naslijeđenih iz sedamnaestoga. Ta shema bila je produkt mentaliteta koji se iznimno slagao s Augustinovom teologijom. Protestantski kalvinizam i katolički jansenizam predočavali su čovjeka kao impotentna i nesposobna za kooperaciju s neodoljivom milošću; suvremena znanstvena shema predočavala je čovjeka kao impotentna i nesposobna za kooperaciju s neodoljivim prirodnim mehanizmom. Božji mehanizam i materijalni mehanizam bili su čudovišni rezultati ograničene metafizike i lucidnosti logičkog intelekta«. Ne treba posebno naglašavati da je to način na koji je marksizam operirao u odnosu na borbu klasa: u konglomeratu apstraktnih pojmova pojedinac nestaje na općem obzoru istine na kojem se ukazuju samo mase, prosjeci, klase i strukture. Čopor.

Upravo je to ukidanje pojedinca čimbenik koji našu današnju vlast neprestano izlaže neugodnostima. Dokaz je za njegovo postojanje neodgovornost: u takvim sustavima vlasti svi koriste poštapalicu »tvrdim odgovorno«, ali nitko nije odgovoran; nikada nije ni bio. Ta je okolnost također presudna za dovodenje u usku i opasnu svezu totalitarnih sustava našega stoljeća: komunizma i fašizma. Redovito, tamo gdje nema pojedinca, gdje je on onemogućen, nema ni odgovornosti. Nepotpun, kao analiza, i ograničen vremenom nastanka, kao sve ljudsko, marksizam je nužno bio nedostatan. Nedostajao mu je niz spoznaja suvremena svijeta: psihoanaliza u Freudovoj i Jungovoj objavi, nepočudnost tehnolo-

loškog utjecaja na okolinu, kibernetika i mogućnosti automatizacije kao faktora u čovjekovu oslobađanju. Tomu treba dodati i nepoznavanje nekih ekonomskih znanja, recimo, o masovnoj potrošnji i postindustrijskom dobu. Ti nedostaci činili su promašenima i suvišnima čak i one detalje u kojima je teorija nedvojbeno bila ispravna. Ali, povrh svega, ti su nedostaci, kao dio usvojene dogme, nepogrešivo vodili u okamenjenje cijeloga sustava, čineći ga nesposobnim da odgovori čak i onim potrebama i zahtjevima na koje je, objektivno, mogao odgovoriti.

Sve to ne znači da samo postojanje marksizma nije imalo nikakva pozitivna učinka u svijetu. I u njegovu slučaju, zlo nije bilo samo za zlo. Zanimarimo li patnju milijuna ljudi, zanemarimo li Staljinove, i ine druge, mrtve (ionako im je savršeno svejedno!), ostaje činjenica da je marksizam samim postojanjem pridonosio boljem oblikovanju socijalnih država na suprotnoj strani i, uz to, ipak povijesno poslužio da se, barem u stanovitoj mjeri, ukine ili ublaži izrabljivanje čovjeka po čovjeku. Danas, kad je definitivno mrtav kao teorija i kao praksa, nije nimalo jasno tko će u budućnosti obavljati tu njegovu, nazovimo je, pozitivnu ulogu (ma koliko bila ili mogla biti parcijalna). Doduše, možemo se tješiti da su uvijek postojali mislioci koji su, ne priklonivši se nikada marksizmu, nastojali iznutra ispraviti nedostatke liberalnog kapitalizma: C. Wright Mills, Galbraith, Fromm, Huxley, Roszak, itd. Takvi ljudi sigurno postoje i djeluju i danas. Ekonomist i profesor David Schweickart, »Loyola University of Chicago«, u svojoj knjizi *Dalje od kapitalizma* smatra da »nema nijednog objektivnog razloga da se brani kapitalizam«. Istodobno, sociolog James Petras uspješno opovrgava mitološku maglu o »globalizaciji«, »svjetskom tržištu« i »logici kapitala« kao neokapitalističku retoriku koja ide za tim da uništi i demontira državu blagostanja. Ali hoće li ti glasovi biti dovoljni? Sumnjam. I odatle, i samo odatle, uz vaš oprost, proizlazi moja nostalgija.

Uspoređena s njome, nostalgija naše vlasti, pretpostavljam, ima drukčije značenje. Ako bilo što shvaćam, u Lisinskom smo slušali analize imperijalizma koje, po svom mentalnom sklopu,

odgovaraju lenjinističkim analizama s kraja prošlog i početka ovog stoljeća. S tim u svezi, kao stanovitu suprotnost, pamtim da su se još u mojoj mladosti južnoameričke zemlje uglavnom tužile na svoje sjeverne susjede i da su gringos bili uzrok svih zala, pa i prirodnih nepogoda. Zaobidemo li neke iznimke, danas se ozbiljni ekonomisti tih istih zemalja tuže da su njihovi sjeverni susjedi, s obzirom na južnoameričku inertnost, digli ruke od njih i trguju isključivo s rubnim pacifičkim zemljama, koje su pokazale daleko veću fleksibilnost i otvorenost prema razvoju i suvremenim kretanjima. Iz toga, nagađam, proizlazi da bi svaka ozbiljna analiza suvremenoga svijeta (i njegova sumnjivog imperijalizma u klasičnom smislu riječi) trebala uključivati i napuštenost. I da to nije nešto čega se čovjek ne bi trebao bojati.

A to me vodi Kubi kao junačkom primjeru našega gospodina predsjednika.

Kao čovjek koji nikad nije gajio simpatije za bilo kakvu balkansku epiku, moram reći da je zapravo i na najvišoj razini samo riječ o nostalgiji za hladnim ratom, a taj ipak ne bi trebao biti jedan od predmeta naših hrvatskih nostalgija: petrificirao je svijet i isključivao bilo kakvu samostalnu Hrvatsku. Prema tome, čini mi se da kubanska junačka gesta danas može biti samo iluzija, nemogućnost i, konačno, napuštenost.

Ali pretpostavimo da nije tako, da svijet nije međuovisan, da Sjedinjene Države, s obzirom na njihovu moć, ne trebaju nikakav sporazum da bi napale Irak, da je vojna i gospodarska moć po sebi dovoljna u svim okolnostima. Tada razboriti ljudi pitaju za cijenu. A ta u kubanskom slučaju graniči s apsurdom. Kao što sam već jednom pisao, hotelske sobe na Kubi danas se nude strancima s punim i praznim posteljama. Imamo li na umu da je jedan od glavnih razloga za revoluciju bila prostitucija, krug je sada zatvoren na veliku radost svih kubanskih matera. I to nije sve. Prema Manuelu Vázquezu Montalbánu (pjesniku, esejistu, romanopiscu, komentatoru i možda najpoznatijem španjolskom medijskom teoretičaru, nekoć beskompromisnu branitelju kubanske junačke geste!) koji je nedavno boravio na Kubi, naj-

veći devizni priljev ne dolazi od šećera ni od havana, nego od prostitucije. Čista idila.

Ono što želim reći jest da Kuba (i njezina gesta) danas jednostavno nije moguća. To, uzgredno, podjednako vrijedi i za nekadanju albansku izolaciju. Ili ćemo mi uređivati stvari ili će ih drugi uređivati za nas. Treće zasad ne postoji. Kad bi ipak postojalo, nikada ne bi opravdalo svoju zastrašujuću cijenu. Pa ipak, vjerojatno i u našem slučaju te geste služe nečemu: već spomenutom instinktu petrifikacije. Pretvorbene ili neke druge, svejedno. A takve nostalgije, ma čije bile, rezultiraju državnom sveprisutnošću i slučajevima poput »Dubrovačke banke«, logičnom posljedicom svih čoporativnih i, konsekventno, sigurno neodgovornih napora u povijesti.

P.S. Možda je istinsko rješenje staleška individualizacija iz dvorane Lisinski. U njoj odista nema nostalgije. S obzirom pak na to da gospodin Zlatko Canjuga, prema priznanju u nedavnom razgovoru u »Globusu«, neke stvari još nije u potpunosti domislio, treba mu poželjeti da se (za naše opće dobro) što prije koncentrira.

BUDUĆNOST SE NE DOGAĐA DRUGOME

Ne znam je li vam poznato da je profanima bio strogo zabranjen ulazak u alkemijski laboratorij. To nije bilo nimalo slučajno. Za razliku od tog zakona koji je, premda nenapisan, imao savršeno definiranu zadaću čuvara metafizičkoga naslijeđa europskih alkemičara, a to zapravo znači da su čuvali svoje pravo da se u svakom trenutku pozovu na najvišu instanciju (Hrvati bi rekli Vrhovnika, kad ga danas ne bi gajili na zemlji), u suvremeni laički laboratorij može ući bilo koja i kakva budala i kupiti svaku sklonost svoga srca, ukoliko raspolaže odgovarajućim količinama novca. U tom pogledu alkemičarima nema i ne može biti prigovora: bili su nepotkupljivi. Iz toga zaključujemo, ma što inače mislili o njima, da su alkemičari imali jasnu skalu vrijednosti.

Da bi navedena razlika postala još uočljivija, podsjećam da je od uporabe atomske bombe prošlo više od pola stoljeća, a da nitko živ ni danas ne zna tko je moralno odgovoran za smrt stotina tisuća ljudi. Svi, doduše, pamtime ambivalentna razmišljanja znanstvenika i ne manje njihove sumnje, svi pamtime naknadne isprike američkih političara i elegantno stresanje prašine s njihovih odijela. Ali svi također znamo da je bomba konačno izgrađena u nekoj vrsti paradigme moralnog sumraka: od svih sudionika samo je jedan od pilota, bitno nevin čovjek, ostatak života proveo kao nesreću. Inače nema krivih (ne može ih biti!); postoje samo mrtvi. Učinjeno je nešto samo zato jer je bilo moguće. Želimo li u potpunosti približiti kontrast, moramo naglasiti da su alkemičari, usprkos svojim neznanstvenim metodama, također imali dovoljno pozitivnog znanja da znanstveno otroju, nagađam, bolju polovicu cjelokupnoga europskog stanovništva. Dru-

gim riječima, i onda su neke stvari bile moguće. Ali alkemičari-
ma nisu bile ni na kraj pameti.

Kao što možemo lako uočiti, govorimo o stanovitom barbar-
stvu, zbrci između cilja i sredstava: čin (bio mentalan ili tvaran,
svejedno) podvrgava i niječe vrijednost. Sve je to danas lako spo-
znatljivo kad god se, recimo, susretnemo s velikim upitnikom
genetskog inženjeringa: nitko vam ne jamči da već sutra nećete
biti alfe i ipsiloni Huxleyjeva boljeg svijeta. U pitanju nije staro
ljudsko zašto, kao neosporna vrijednost, nego jednostavno ono
što je, bez obzira na smisao i svrhu, tehnološki dostupno. U tim
okvirima, ako stvar odista istjeramo na čistac, ili uistinu pođemo
do krajnjih konzekvencija logičkog rasuđivanja, onome tko ustroji
najefikasniji koncentracijski logor ili siluje najviše žena treba
odati i najveće priznanje. Kakav Božji Haag!

Odakle ta zbrka? Naravno, iz povijesti. Ali, da bismo krenuli
dalje, moramo se složiti da je povijest stanovita kocka koja pada
slučajno u beskrajnu vremenu i ograničenu prostoru: iznenađe-
nje. Kako o tome više ne dvoje čak ni vjernici pravocrtna vreme-
na, ili, ako baš hoćete, dojučerašnji vlasnici svih vaših istina,
očekujem, s manje ili više prava, i vašu suglasnost. U svakom
slučaju, u tome bi se, primjerice, složili Plutarh, Vasari ili Toyn-
bee, ali uvijek uz određenu kvalifikaciju. Tu kvalifikaciju za naše
trenutačne potrebe možemo odrediti kao stanovitu radikalnu ili
drastičnu promjenu. Dodajmo tome (riječ je o osobnoj vjeri u
kojoj nisam osamljen) da sva društva, sve kulture i sve civiliza-
cije zapravo počivaju na tri temeljna stupa: vrijednosti, moć i
tehnologija. Ovdje je suviše svako ulaženje u dijalektički odnos
među tim elementima, ali je, mislim, neosporno da s njima
zaokružujemo temeljni problem suvremenoga, i ne samo suvre-
menoga, čovječanstva, pa i hrvatskog naroda: sinkronizaciju.

Radikalne ili drastične promjene moguće su u svakom od ta
tri polja, ali se nikad ne događaju simultano. Tako, na primjer,
prihvatanje kršćanskih vrijednosti i danas smatramo drastičnom
promjenom ili kulturnom revolucijom Rimskoga Carstva. Isto-
dobno, ako ne mislimo na povećanu aroganciju vlasti, ništa nije
promijenjeno u odnosu na moć, a za tehnologiju se uskoro po-

brinuo Alarik. Ono što poznajemo kao francusku revoluciju radikalno je promijenilo odnose moći, ali nije ni dotaknulo vrijednosti (koje su, uostalom, i proizvele revoluciju). A da nešto odista nije bilo u redu s razumnim optimizmom francuskih revolucionara možda, usprkos svemu ostalom, ne svjedoči ništa kao njihov zahtjev autunskom biskupu Talleyrandu da reče misu božici Razuma, koju je nenadmašivi diplomat i genijalni cinik rekao s morbidnim užitkom istinskoga kurvina sina. Nešto slično možemo reći i o tehnološkim revolucijama: ne pravi u tome nikakvu razliku govorimo li o ribljoj kosti, agrikulturi, glini ili industrijskim revolucijama koje su nam bliže i koje smo, na jedan ili drugi način, i sami živjeli: vodena para, električna, kibernetika. U svim slučajevima nedostaje sinkronizacija.

A sada priđimo bliže, k sebi samima. Nedvojbeno je da je u prve dvije ili tri godine ovoga desetljeća u našoj domovini došlo do radikalne i drastične promjene koju samostalnost (i međunarodno priznanje!) nosi u sebi i podrazumijeva. Ta pozitivna promjena na polju moći nije, na našu žalost, bila praćena i sukladnom promjenom vrijednosti, prvog stupa u trijadi o kojoj je ovdje riječ. Premda bi mi naša vlast demagoškim smicalicama mogla dokazivati suprotno, dakle, da sam u krivu, moja tvrdnja nije laka, zlobna, vesela ili neodgovorna, pa ne može biti ni proizvodnja: imam tisuću razloga za svoju tvrdnju. Jedan od njih, ponavljan svake godine, živjeli smo prije četiri dana: trideseti svibnja. Okreni kako hoćeš, izvorni ponutricu, skoči s višeg od dva zvonika zagrebačke katedrale, uvijek će ti ispadati na isto: Dan hrvatske državnosti nije ništa drugo nego dogmatski refleks ruske revolucije, odnosno sustava koji smo navodno i definitivno napustili 1990: povijest započinje od mene. I to nije niti može biti formalizam na skali naših istinskih narodnih vrijednosti.

Ipak, riječ je o mačjem kašlju, ako to usporedimo s državom koja raspolaže s četrdeset ili šezdeset posto (mišljenja su različita i ovisе o državnom ili akademskom sugovorniku) bruto narodnog dohotka. Takvo poduzeće, pa makar se zvalo država, ili upravo zbog toga jer se zove država kojoj, uzgredno, svi zna-

mo izvore i čije korijenje ne zastire nikakva povijesna magla, unaprijed, i po definiciji, isključuje svaku mogućnost slobodnoga tržišta, još jedne navodne vrijednosti.

Kad s tih problema prijedemo na nedavnu ponudu ili mogućnost da u ime nekakva našeg dostojanstva zamijenimo Europu izolacijom, onda tek shvaćamo svu bijedu i svu zbrku na službenoj skali vrijednosti našega sustava. Neku vrstu totalne pomutnje: sasvim dovoljno da nam se stup izmakne i kuća uruši kao kula od karata. I kad to kažem, govorim kao čovjek koji cijeloga života nije, zapravo, ni radio ništa drugo nego branio dostojanstvo, ne samo svoje nego i svoga naroda. Ne tražim nikakve zasluge, ali zaboga: Europa jest dostojanstvo! U protivnom, pada u vodu sva hrvatska povijest, sva hrvatska mitologija, sva hrvatska kultura, svi hrvatski arhetipovi, cijelo hrvatsko dvadeseto stoljeće i, konačno, naše pravo na postojanje. Onaj tko to ne spoznaje, ne želi ili ne može spoznati, po svojoj prilici, blago rečeno, ne može ni bilo što voditi.

Drugim riječima, i završno, kao što sam davno rekao gospodinu Dobrici Čosiću u »Hrvatskoj reviji«, nijećući Srbiji pravo da svojim parametrima, od mentalnih do gospodarskih, bude dio opće solucije, jer je po sebi samo najveći isječak problema, tako i bilo koji čovjek koji bi nam nudio da se odrekemo Europe, što u konačnoj analizi znači sami sebe, nije nikakva poželjna i povijesna solucija, nego mlinski kamen oko našeg vrata. Ili smo u međuvremenu možda svi sazreli za Stenjevaca.

U tom slučaju, nemamo razloga za zabrinutost: budućnost nam je svima zajamčena i osigurana.

BUENAS NOCHES, SEÑOR MINISTRO

Za razliku od Eliotova najokrutnijeg mjeseca travnja, ljeto je neobvezujuća sezona, vrijeme savršene neodgovornosti. Nešto poput naše hrvatske vlasti, bez obzira na godišnja doba. U engleskom je fenomen poznat kao *a lot of hot air*. U nekim područjima tu stvar moguće je izraziti i sintagmom *full of beans*. Zapravo, uvijek ispada na isto. Kameni stol, karte i lopta za plaže. Dodajmo tome nekakvu skromnu jahtu s pozadinom obranih banana. Oprostite, palmina ili smokvina lista. Hrvatska *full of beans*. Naravno, sve to vrijedi ukoliko nisi hrvatski seljak, što znači dovoljno glup da za okrutnijih mjeseci siješ ono što nećeš žeti. Tada je, po svoj prilici, riječ o nekom drugom ozračju. Ne-koj drugoj Hrvatskoj. Kakvoj tvrđoj zbilji koja sanja grah.

Kako mu drago, u toj našoj općoj neodgovornosti, birajući između otvorenih Brijuna i zatvorena svijeta, ljetos sam, poput naših starih, s noge na nogu stigao sve do Santiaga u Composteli. Premda sam više godina proveo u Španjolskoj, nikada prije nisam bio u Galiciji. Bila su druga vremena: išlo se gigantskim koracima u bolju budućnost. Sad nas, sudeći po svemu, isti mentalitet voda u bolju prošlost. Kao da je u našoj banani riječ o čuvenom Protokolu. Ali važno je da idemo. Čak su i pariški medievalni bedemi bili otvoreni u smjeru Compostele. Iz svega bi ipak bilo pogrešno zaključiti da sam svetom Jakovu stigao zbog molitve ili da sam u mračnim čeljustima u trijemu ostavio pisane zamolbe. Ne. Uostalom, 25. srpnja nisam želio ni ući u grad. Ma čija bila, mnoštva s velikim nadama nisu moj forte. Doimlju se kao *beni di mano morta*. A ja sam uistinu stigao zbog menua: *coquilles Saint-Jacques en pâté*. I da uzgred vidim kako je stara tehnologija rimskog rudarstva pridonijela eksploataciji Novoga svijeta. Nema eksploatacije koja bi bila nevažna. Pa i na starim

temeljima. Učinim li korak dalje, morat ću priznati da sam zapravo stigao kao stanovita potpora talijanskoga književnog šovinizma: prema toj susjednoj interpretaciji hodočasnik Veronikina rupca bio je uistinu *barbar di Croazia*. Odatle mu pred istinskim Licem tolika moć čuđenja. Meni također. S druge strane, naši se ozbiljni ljudi uopće ne čude: oni jednostavno odu na Brijune. I ostave seljake da uživaju u sanjanju graha.

Ova posljednja rečenica sjeća me činjenice da je još u mojoj mladosti Almería na španjolskom jugu bila ispružena ruka Sahare u Europi: teška ispucana ilovača, opasna za hod i išarana praznim koritima s kamenjem koje su stoljećima polirale proljetne bujice. Onda se netko, još pod Francom, sjetio da bi vodu na neki način trebalo zadržati i da bi voda možda mogla pomoći. Danas je ta provincija u najboljem smislu riječi europska Kalifornija: u jeku sezone svakog jutra odlazi iz Almerije prema Europi dvije tisuće hladnjača; godišnje tristo tisuća. Usprkos tome, neka budala od ministra poljodjelstva (nisu samo Hrvati sretne ruke!) izjavljuje na španjolskoj televiziji da jedini ozbiljni konkurent Almeriji u cijeloj Europi može eventualno biti Hrvatska (sic!).

Da nisam skrušeni hodočasnik, uhvatio bih se za revolver. Jer, kako u nas idu gigantski koraci, prije će Ravni kotari postati Sahara. Ne ostaje mi ništa drugo nego da zijevam u čudu kao Veronikin davni posjetitelj. A što se revolvera tiče, njega se upravo uhvatilo više španjolsko sudstvo. Osuđeni još u srpnju za goleme pronevjere državnih fondova i niz ubojstava, upravo čujem da se odnedavna nalaze u pržunu ministar unutarnjih poslova i njegov tajnik. Presedan u zemlji koja je u svome današnjem obliku najstarija državna tvorevina u Europi. Istodobno, novi tajnik njihove stranke, nimalo oprezno, izjavljuje u afektu da im predsjednik Vrhovnog suda ne može činiti tu stvar, jer su ga oni instalirali. Čini se da može. A možda ni sveti Jakov, usprkos svemu, nije još jedna srednjovjekovna izmišljotina. Ma kako ti pripremao školjke. Vidim, doduše, stanoviti problem u činjenici da djeluje na duge pruge, dok je nama ljudima dan samo ovaj kratki sprint. Pa i na Brijunima.

Ali pretpostavimo da sam ipak molio i ispisivao ceduljice. Što bih u tom slučaju molio i ispisivao? S obzirom na to da nisam očekivao i osobno ne očekujem previše od života, molio bih vjerojatno da Hrvati, posebno njihova vlast od Boga, napokon spoznaju da ono što se zove zajedničkim dobrom nije zbroj njihovih pojedinačnih egoizama. Već stoga što pojedinačni egoizmi uvijek završavaju u praznovjerju: u bacanju graha. Kao u našim bankama. Nadam se da bi dobri stari Santiago iz toga mogao i sam zaključiti da ni čuveni državni interes ne može nikome služiti kao totalitarni jaram nad osobom. Jedino zajedničko i državno dobro mogu biti slobodni i, što nije manje važno, solidarni ljudi. Sve drugo je, moj Jakove, obična hrvatska *mierda de toro*.

I potom, ma kako to moglo nekoga začuditi, molio bih još jednom za Rusiju. Jer, dok u Španjolskoj čitam o njezinim teškoćama, nikako se ne oslobađam dojma da zapravo čitam o vlastitoj domovini: treba samo zamijeniti toponime i imena poduzeća, banaka i ljudi. Ali uz golemu razliku. Hrvatska prijeti i može prijetiti samo Hrvatskoj, a ruska je ludnica danas nepredvidiv rulet. Zapravo, uvijek je to i bila. Oni koji su započinjali s optimizmom prije deset godina, nudili su odista dvije laži u kratkoj rečenici: prijelaz iz komunizma u kapitalizam. Kao da Charles Bettelheim nije nikada podučavao državni kapitalizam na »École des Hautes Études u Parizu«. Savršeno je razumljivo da iz nečega što nikada nije postojalo ne možeš prijeći u nešto drugo što je u svojim boljim trenucima samo monopolistički san. Taj je majka Rusija već živjela. Za nju kapitalizam ne može biti novost: despotizam je oduvijek postojao, a mafija je u obliku Partije zadana još za Lenjinova života. Sovjetski Savez otišao je u ponor, ali to nije donijelo ništa novo. Isti ljudi, iste metode. U svemu tome, budući da je despotu uvijek dobro, kmetovima ne znači ništa ako prirodno najbogatija zemlja na svijetu ima bruto narodni dohodak manji od Italije ili Španjolske: četiristo milijardi dolara. Zavrti ti se kad pomisliš da Sjedinjene Države toliko, otprilike, troše na vojsku, a bruto narodni dohodak izražavaju sa sedam trilijuna.

Rusija je kaos Trećeg svijeta, ali na našu nesreću nije banana. Opcije ostaju iste: ta zemlja beskrajne bijede za sve nas znači ničim neograničenu bombu ili provaliju. Zemlja pred kojom ni Santiago ne može ostati ravnodušan. Ako joj ni on ne može pomoći, predlažem da svi zajedno otkupimo njezinih sedam tisuća atomskih glava i da je prepustimo njezinoj pameti: ostavimo je tamo gdje su kmetovi uvijek spremno ulazili u tautologije.

Ma kako se nekomu činilo, bilo je divno ne čuti HTV puna tri tjedna. Sad jasno vidim da se vukovi na kraju uvijek slože protiv ljudi: iz zatvora zbog navodnog kriminala ravno na čelo izborne liste. Only in Croatia. Nakon povratka obišao sam takozvani uži zavičaj, koji jedva da ima smisla u maloj Hrvatskoj.

U već spomenutim Ravnim kotarima seljaci doslovno razbijaju lubenice i nekakva polja bijedna kukuruza dozrijevaju na užeglu suncu. Nagadam da je tako u Neretvi i u Kaštelima. Za razliku od nas, španjolski ministar poljodjelstva može mirno spavati. Bez Brijuna.

U POTRAZI ZA MEDALJOM NEKOG REDA

Čovjek kao imovina ili sentimentalna edukacija

Nema tome dugo da je hrvatski narod preko svoga ministra (pouzdana izvor ili *horse's mouth*) gospodina Sergeja Morsana napokon spoznao da turizam nije izvoz. Navodno Njemice previše troše nevine hrvatske mladiće. Nakon uspješne intervencije gospodina Smiljka Sokola na »Hrvatskoj televiziji«, sada smo također spoznali da ni novac nije imovina. Ako tako nastavimo, ne sumnjam da će nas na kraju monolitno vodstvo naše vodeće društvene, vjerske, moralne, gospodarske, kulturne i političke snage ozbiljno uvjeravati da ni oni nisu oni.

Inače sam gospodina Sokola morao površno poznavati još u ranoj mladosti: bio je, kako mi je jednom rekao, u razredu s mojim starijim bratom Perom. Ne pamtim ga. Pretpostavljam stoga što su nam se putovi razilazili. On je i onda bio napredna društvena snaga na putu u nadu bolje budućnosti, a ja sam kao hrvatska reakcija i čovjek koji nije vjerovao da su ljudi novac, nešto što olako prelazi iz ruke u ruku, krenuo s mojom braćom u Argentinu da bih na beskrajnim prostranstvima onoga što se sentimentalno zove *pampa mia* sudjelovao u razmjeni prirodnih dobara.

Naravno, ni gospodin Sokol ni ja nismo tada mogli sanjati da će mi on četrdesetak i nešto godina poslije dokazivati svoje veće hrvatstvo od moga upravo kroz tu razmjenu. Ali takva su vremena. Pa ipak, ja sam u tu razmjenu vjerovao u mladosti i vjerujem danas, zapravo, cijeloga života, kao što i danas vjerujem da ljudi nisu imovina. Ako, usprkos svemu, u razmjeni prirodnih dobara ne pamtim gospodina Smiljka Sokola, to vjerojatno treba zahvaliti činjenici da gospodin Sokol, očigledno, nije bio onda, kao što nije ni danas, ono što se sentimentalno zove moj tip.

Genitiv posesivni i državotvorna djeca

Više godina uzalud sam govorio raznim ljudima da me vrijeda naslov na pročelju poznate zgrade hrvatskoga arhitekta Viktora Kovačića. Ono pa ruski via srpski. Nije li jedna od najjačih misli cijeloga hrvatskog proljeća bila izlazak iz genitiva posesivnog? I danas se s ljubavlju i s poštovanjem sjećam riječke gospođe koja je pisala upravo pod tim naslovom. Iz svega toga zaključivao sam da neki ljudi u hrvatskoj vlasti i danas znadu bolje strane jezike (naravno, srpski!) nego hrvatski: teško je tući emocije, jezične navike i osjećaj za jezik. S druge strane, kao čovjek koji voli sagledati stvari sa svih strana, ponekad sam razmišljao da se nekim ljudima, možda, sviđa samo posljednji dio u nazivu toga padeža: posesivnost.

A onda je jednog jutra osvanuo novi naslov. Ali ja ni tada nisam bio zadovoljan. Dinarska prgavost, što li? U svakom slučaju, osjećao sam potištenost zbog činjenice da je novi naslov samo promijenio genitiv posesivni, a Banka je i dalje ostala narodna. Moju tjeskobu nije teško razumjeti sjetite li se da su se nedugo prije toga vodile žučne rasprave o imenu Hrvatskog sabora. Nalazio sam se u čeljustima, ili razapet na rogovima, prave grčke dileme: ustanova u kojoj sjede navodni narodni zastupnici (zabrinuti domoljubi i borci za naše više plaće!) nosi državno ime, a ustanova koja je, institucionalno, najudaljenija od naroda i, prema tome, najdržavnija od državnih ustanova nosi narodno ime.

Sjetite se također da je naša oporba u Saboru, nemajući valjda boljih argumenata, uporno dokazivala da je to nekakva ustaška promjena. Neka mi bude oprošteno, ali ne mislim tako. Ante Pavelić je mogao biti lud, ili bio lud, ili kako se vama više sviđa, ali bi, povijesno, bilo nepravедno reći da čovjek nije bio dosljedan. A ovo se oko nas polako pretvara u ludnicu bez ikakvih pravila.

Ali, kao uvijek, i sada dopuštam da sam u krivu. U tom slučaju, kad već svi zajedno ne možete spasiti djecu Hrvatske, spasite barem državotvornu hrvatsku djecu.

Kontrola narodu

Još živo pamtim sastanak u Dvorima: dugačak stol i na čelu stola gospodin Tuđman; s njegove desne strane sjedimo pokojni Gojko Šušak, ja i neki drugi ljudi koje ne pamtim, sve do gospodina Ive Rojnice; s lijeve strane gospodina predsjednika sjede pokojni Vinko Nikolić, gospodin Neven Šimac, bonski liječnik dr. Novak i drugi ljudi kojih se također ne sjećam i koji mi moraju oprostiti. Površni je povod našega sastanka hrvatski iseljenički kongres koji bi se trebao održati u Frankfurtu, a koji uglavnom o svom trošku organizira dr. Novak, uz asistenciju gospodina Šimca i raznih ljudi po svijetu, uglavnom hrvatskih intelektualaca i profesionalnih ljudi. Pravi, bitni i bitno prikriveni, smisao našega sastanka je pak u tome kako minirati frankfurtski kongres i zadržati u Zagrebu kontrolu nad hrvatskim iseljeništvom, odnosno kako zadržati kontrolu nad inozemnim Hrvatima i, naravno, njihovim novcem u našoj sveprisutnoj stranci na vlasti. Većina ljudi za stolom to ne zna i teško dokučuje o čemu je zapravo riječ. Ili se svi savršeno dobro pravimo naivni.

Jezik je uglavnom ezopovski. Nakon kratka i nemušta izlaganja, gospodin predsjednik zahtijeva da se, kao da smo nešto skrivili dragom Bogu, pojedinačno izjasnimo (što me, htio ili ne htio, sjeća opisa taktike na sastancima druga Tita). Prvi govori pokojni Šušak koji izjavljuje da je dr. Novak, neoprostivo, zaboravio pozvati nogometne klubove, pjevačka, folklorna i, možda, oltarska društva. Gospodin Šimac ili dr. Novak odgovaraju da su vrata svima širom otvorena. Red je na meni. Zastupam tezu da se hrvatska politička i ekonomska emigracija, na jedan ili drugi način, znala organizirati dok je protiv nje stajao cijeli jugoslavenski državni aparat. Danas, kad imamo samostalnu i slobodnu državu, ne vidim nikakvih problema i, sigurno, nikakvih razloga zašto to i dalje ne bi znala. Uglavnom, sloboda kao jamac, naši domaći penezi v domaćem džepu, a iseljenišтво neka troši na svoju organizaciju kako zna i može.

Kad sam završio, gospodin predsjednik me je samo kratko pogledao kao da sam osobno ubio njegova oca: *et tu Brutus*. I

odmah prešao na drugog sudionika. Kad je nekoliko minuta poslije došao na red gospodin Ivo Rojnica, moj stari prijatelj i, u stanutu smislu, mecena koji je, ne znajući to, platio moje putovanje iz Buenos Airesa u London u siječnju 1965., imao sam priliku da mu prosljedim niza stol pogled gospodina predsjednika upućen meni. Dakako, ne u predsjedničkom obliku. Ne znam je li ga vidio u paraleli dugačka stola, ali je gospodin Rojnica samo kratko izjavio da se on slaže sa svime što je rekao gospodin predsjednik u svom uvodnom izlaganju. Ja ni danas ne znam što je rekao gospodin predsjednik u svom uvodnom izlaganju, ako to nisu fraze o važnosti hrvatskog iseljništva, ali, kako sam već naglasio, znao sam i znam što je bila svrha našega sastanka.

S pokojnim Vinkom Nikolićem i, posebno, gospodinom Šimcem i dr. Novakom išlo je nešto teže. Po drugi put u toj godini gospodin Tuđman je gospodinu Nevenu Šimcu udario šakom po stolu i ustvrdio da je on predsjednik svih Hrvata. Prvom prilikom gospodin Šimac mu je odgovorio da će mu morati oprostiti, ali on ima dva, bez obzira kakav je onaj drugi (gospodin Alija Izetbegović). Sada mu je odgovorio da on to zna, ali da bi bilo vrijeme da se gospodin Tuđman tako i ponaša: državnički.

Ukratko, dr. Novak je u nekoliko prethodnih mjeseci uzalud bacio tisuće njemačkih maraka kroz prozor: od kongresa u Frankfurtu nije bilo ništa. Umjesto njega, organizirana je u državnoj režiji, i demokraciji kažiprstom, nekakva pučka priredba u Zagrebu pod istim imenom: »Hrvatski svjetski kongres« (kao da je dovoljno slijediti Židove u imenu, a za slobodu ćemo lako). Prvi se predsjednik, moj stari znanac, gospodin Nikola Kirigin, uskoro duboko razočarao. Onda je, ako dobro pamtim, neposredno nakon gospodina Kirigina, »Kongres« preuzeo moj prijatelj fra Šito Ćorić koji ga, kako je opće poznato, kao osobnu turističku agenciju uspješno vodi sve do danas.

A sada nekoliko proizvoljno izabranih rezultata stare prakse u novom hrvatskom ruhu. Do ozbiljenja naše države u Australiji su postojala, uz ne znam koliko manjih, dva uistinu velika hrvatska nogometna kluba, bitna za razvoj nogometa na cijelom kontinentu: »Croatia Sidney« i »Croatia Melbourne«. U pr-

vom je svojedobno našao utočište i poznati Hajdukov »ustaša«, gospodin Vedran Rožić. Ne ulazeći u razloge (a i ne zanimaju me, jer iznosim samo gole činjenice), danas tih klubova, koji su desetljećima palili i održavali vatru identiteta stotinama tisuća australskih (i drugih!) Hrvata, više nema.

Prvi je preimenovan u »Sidney United«, a drugi u »Melbourne Knight«. Na našu sreću, u međuvremenu smo dobili »Croatia Zagreb«, jer u protivnom domovinski Hrvati ne bi znali ni gdje se nalaze niti za koga bi trebali navijati. Od početnih pet ili šest tisuća ljudi u stranci gospodina Tuđmana, prije tridesetak dana pojavilo se u Sidneyju nekoliko stotina. Valjda nimalo slučajno, australski su Hrvati, među kojima se nalazi i veliki broj bivših hadezeovaca, taj stranački skup zvali partijskim kongresom. Crkve sa sedam stotina mjesta za sjedenje, danas najčešće ne popunjavaju ni te klupe. Koliko mi je poznato, ostavku je dao i hercegovački (sic!) potpredsjednik »Hrvatskoga svjetskog kongresa za Australiju«.

Danas Ministarstvo prosvjete i sporta Republike Hrvatske pomaže s bijednih šezdeset tisuća dolara opstanak »Croatian Studies Foundation« na »Sveučilištu Macquarie«, a nekada su australski Hrvati prilično lako skupili 750 000 za tu zakladu. Doduše, priznajem da smo danas u velikoj prednosti: i u slobodnoj Hrvatskoj postoje hrvatski studiji. Da nam se kojim slučajem ne ubace Tibetanci.

Moj dalji rođak i sumještani po majci, gospodin Mario Dešpoja (otac dvadeset i devet godina stare Nataše Dešpoja; koliko znam, najmlađe senatorice u australskoj povijesti), jedan od najpoznatijih Hrvata u cijeloj političkoj emigraciji, nikada nije ni ušao u viši ešalon hrvatske nove klase. Za razliku od naše diplomacije, on uistinu ne zna ništa: samo je od 1977-1979., napustivši prestižno i unosno državno radno mjesto, kroz dvije godine s Hrvatskom ambasadom u Canberri uspješno ismijavao Jugoslaviju i sve međunarodne i australske zakone, ili, prema priznanjima australskih novinara i ministara, stavio, svjetski nepoznat, australski glavni grad na zemljopisnu kartu.

I tako vam je posvuda. Od najveće hrvatske organizacije u iseljeništvu, Hrvatske bratske zajednice, nema ništa i tako skoro neće biti ništa, bez obzira na dobru volju njezina predsjednika, gospodina Bernarda Luketića. Navodno je prije desetak godina smrtno uvrijedio gospodina Tuđmana, jer ga nije mogao čekati u nekom hotelu u Torontu dulje nego što je bilo dogovoreno. Čekao ga je posao na drugom mjestu, tisuće kilometara daleko.

Vidite, u Americi ljudi obično nešto rade. I, za razliku od nas, pravih Hrvata, često stižu na vrijeme. Moj stari Kriegskamarađ, gospodin Berislav Pavlović, stričević pokojnoga pjesnika Vladimira Pavlovića, koji je desetljećima bio duša »Društva prijatelja Matice hrvatske u Vancouveru«, kao i osnivač stranke zna se, danas se i dalje bavi tjednima hrvatske knjige, a famozna se stranka svela na šaku ljudi koje u devedeset posto slučajeva nikad prije nitko od Hrvata nije ni vidio među Hrvatima. Ako niste znali, to se marksistički znanstveno zove kadrovska politika. Uostalom, kad vam »Vijenac« isplati honorar za čitanje, otiđite u shopping u obližnju Njemačku i raspitajte se. Bit će vam uzgredno.

Ali, zašto vas zamaram? Oprostite mi, zbog jednostavna morala u ovoj domovinskoj i emigrantskoj basni: Onaj koji osobno želi kontrolirati sve, ono što mora i ono što ne mora, obično završava tako da na kraju ne kontrolira ništa.